

PEDAGOGY

Соціальні передумови фінських освітніх інновацій

В. О. Бутова

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, м. Глухів, Україна
Corresponding author. E-mail: vbutova@list.ru

Paper received 27.08.2016; Accepted for publication 11.09.2016.

Анотація. У статті представлено соціальні передумови освітніх інновацій шкільної системи Фінляндії, зокрема, поточного проекту HundrED, присвяченого 100-річчю незалежності країни. Проект включає 100 найкращих освітніх ідей від авторитетних особистостей, що пропонуються для реалізації в різних школах Фінляндії та подальшого узагальнення та оприлюднення отриманих результатів для світової освітньої спільноти.

Ключові слова: шкільна освіта Фінляндії, освітні інновації, соціальні передумови, освітній проект HundrED.

Вступ. Знання та передові технології завжди відігравали важливу роль у прогресі людства. Але в останні роки їх розвиток став одним із головних факторів стимулювання економічного зростання. Фінляндія на початку XX століття країна належала до економічно слабозвинених, але за декілька десятиліть фіни змогли побудувати економіку, яка за рейтингом Всесвітнього банку посідає 14 місце у світі. Науковці переконані, що Фінляндія змогла досягти такого результату завдяки значним вкладенням у систему освіти та створенню так званої “knowledge-based economy”, тобто економіки, яка базується на високому рівні компетентності працівників. Найефективнішими економіками сучасності можуть стати лише ті, що базуються на продукуванні найбільшого обсягу інформації та знань.

Короткий огляд публікацій з теми. На сьогодні досвід шкільної освіти Фінляндії, а саме шляхи забезпечення її якості та соціальні передумови її успішності у глобальному контексті, в українській педагогічній науці є недостатньо дослідженим. Важливим є аналіз соціокультурних та структурних факторів, що пояснюють успіхи фінського шкільного навчання, соціальних, психологічних та організаційних умов забезпечення якості шкільної освіти Фінляндії. Окремі аспекти системи освіти Фінляндії розглядалися в роботах М. Бражника, А. Василюк, Л. Волинець, С. Гринюк, І. Жерноклеєва, М. Калугіної, К. Корсака, І. Курдюмової, І. Луговської, Л. Ляшенко, М. Ставрук. Проблеми професійної освіти у Фінляндії розглядалися в дисертаційному дослідженні Л. Ляшенко, проблеми оцінювання досліджувалися в роботі М. Бражника; історія реформування шкільної освіти Фінляндії була в центрі дисертаційного дослідження російського науковця Д. Володіна; питанням академічної мобільності фінських студентів присвячена робота М. Ставрук; підготовка вчителів іноземних мов аналізується в дисертаційному дослідженні С. Гринюк.

Метою статті є аналіз соціальних передумов фінського суспільства, що максимально сприяють позитивному сприйняттю та успішній реалізації освітніх інновацій у країні, що в кінцевому результаті виводить країну на високі показники розвитку в різних його аспектах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до основних положень теорії відкритих систем школи є саме такими відкритими системами, одним з основних елементів яких вважається оточення, тобто суспільство, в якому будь яка шкільна освіта функ-

ціонує. Теорія відкритих систем стверджує, що будь які організації, в тому числі суспільні, піддаються значному впливу середовища, в якому вони існують. Отже, ми маємо всі підстави розглядати освіту країни як соціальну структуру, що має наступні характеристики: складається з членів суспільства, характеризується постановкою і досягненням цілей, які досягаються скоординованими зусиллями, і що найголовніше у контексті нашого аналізу, взаємодіє із зовнішнім оточенням, у нашому випадку, із суспільством. Теорія відкритих систем була розвинута після Другої світової війни науковцями Е. Майо (Elton Mayo) та Г. Файолом (Henri Fayol). Автори теорії стверджують, що зовнішнє оточення є джерелом підтримки такої організації, її змін та виживання [2].

Крім зовнішнього оточення, елементами відкритої системи, до якої входить освіта країни, належать вкладення різного характеру (людські, фінансові, матеріальні, інформаційні), процес трансформації, зворотний зв'язок, або спілкування між освітою і суспільством та результативність. Соціальні, політичні та економічні сили суспільства мають вирішальний вплив на освіту країни [6, с.1-5]. Таким чином, ми маємо підстави для аналізу всіх складових зовнішнього оточення освіти для одержання та аналізу ефективності навчального процесу у фінських школах.

Історичні корені фінських успіхів, і в першу чергу, в освітній галузі, на нашу думку, слід шукати у використанні фінським суспільством протестантської трудової етики вже протягом декількох століть.

Крос-культурна психологія доводить (дослідження І. Мейжиса, Дж. Бері (John Berry), С. Кагічібаші (Cigdem Kagitcibasi), П. Сміта (Peter Smith), Дж. Хофстеда (G. Hofstede) та інших), що формування поведінки людей обумовлено, перш за все, екологічним контекстом, тобто природно-кліматичними умовами існування. Жителі північної Європи жили в надзвичайно складних кліматичних умовах. Всі північно-європейці сформували схожі цінності, що і сьогодні є визначальними для життя їхніх суспільств. Життя в суворих кліматичних умовах було можливе лише в колективі, який вирізнявся рівністю кожного члена спільноти при прийнятті колективних рішень і прагненям до справедливого розподілу. Екологічні труднощі життя на території Фінляндії змусили населення довше зберігати просоціальні характеристики поведінки. Головними рисами просоціальної поведінки є так звана “допомагаюча поведінка”, доброзичливість та відсутність агресивності [1, с. 132–138].

Освіта завжди вважалася важливою у фінському суспільстві. Батьки досі розцінюють освіту як найкращу стратегію, щоб гарантувати позитивне майбутнє для своїх дітей. Фінляндія розглядається як одна із найбільш освічених країн світу, проте будучи нацією скромних людей, вона ніколи фактично не мала наміру бути кращою у світі. Фіни люблять змагатися, але співпраця є набагато типовіша для цієї нації.

Крім того, довіра батьків до учителів є дуже високою і вчителі завжди відігравали важливу і поважну роль у фінському суспільстві. Така висока повага до професії вчителя прослідковується і сьогодні, наприклад, в національних оглядах та суспільних оцінках різних професій і занять. Професія вчителя залишилася популярним професійним вибором молоді. Наприклад, в опитуванні випускників середньої школи 2004 року професія вчителя була беззаперечним лідером. На початку ХХ ст. фінське суспільство усвідомлювало, що без розповсюдження грамотності і опанування знань буде важко реалізувати свої життєві прагнення. Оволодіння грамотою означало входження в доросле життя з усіма його обов'язками і правами [7, с. 147–171].

Культурні чинники впливу роблять свій внесок у академічні досягнення фінських школярів. Однією з цілей шкільного навчання є передача молоді культурної спадщини, цінностей та прагнень нації. Основними цінностями навчання в загальноосвітній школі є такі, що базуються на фінській культурі, історії, яка є частиною як скандинавської так і загальноєвропейської спадщини. У загальноосвітній школі учнів навчають відновлювати, оцінювати та зберігати свою національну спадщину. В основу навчання в школі покладено повагу до прав людини, гуманності та справедливості. Ідеальна загальноосвітня школа, на думку фінів, повинна сприяти демократії, рівності та благополуччю. Учні формують своє бачення світу, а освітня робота спирається на співробітництво, причому дитина повинна знати свої права та відповідати за свої вчинки.

Загальноосвітня школа забезпечує учнів здатністю оцінювати будь-які питання з різних точок зору та вести дискусію. Учні навчають бути відповідальними та старанними громадянами в товаристві й майбутньому житті. Важливим елементом тут є забезпечення добробуту дітей через заохочення до навчання та подолання перешкод та проблем. Важливу роль у цьому відіграє підтримка суспільства. План навчального закладу визначає здорове й безпечне для учня навчання, подолання проблемних ситуацій, інцидентів, таких як хуліганство, психологічні образи, куріння, різні види насильства та випадки смертності.

Вчителі є важливими учасниками процесу розбудови нації. Історично склалося, що фіни мають бажання особистого розвитку через освіту, читання, самовдосконалення. Вчительська професія асоціюється з основними соціальними цінностями фінів: соціальною справедливістю, піклуванням про інших, щастям. На початку 70-х років ХХ ст. група визначних політиків та громадських діячів розробила документ з проблем освіти для організації ЮНЕСКО, в якому також зазначали, що освіта, як підсистема будь-якого суспільства, завжди відображає основні риси остан-

нього. Відповідно, лише прогресивне суспільство уможливило створення ефективної освітньої системи на демократичних засадах [5, с. 60].

Важливими характеристиками фінської політики є, серед інших, сильна соціальна політика, особливо у галузі освіти та постійна увага до майбутнього. Однак якщо раніше йшлося лише про доступність освіти, що визначала рівність можливостей всіх громадян, то нині головна увага зосереджена на її якості. Ще однією важливою характеристикою фінської освітньої системи став тісний зв'язок з потребами виробничого сектору країни. Зараз зростають вимоги до рівня освітньої підготовки працівників усіх галузей економіки, перш за все, мовленнєвих і комунікативних навичок, вміння співпрацювати і підтримувати позитивні стосунки з колегами по роботі [4, с. 15].

Формування суспільної грамотності неможливе в сучасних умовах без використання у цьому процесі нових інформаційних технологій (НІТ), які стали не тільки засобом здобуття освіти, але й невід'ємною частиною її змісту. Прогрес у навчанні фінських школярів став можливим лише за умови повної довіри батьків, учнів та освітньої адміністрації до вчителів і шкіл. Ера шкільної культури на основі довіри почалася в 90-ті роки ХХ ст., в часи економічної кризи, коли освітні бюджети були скорочені. Крім того, культура довіри можлива лише за умови ефективного керівництва та близького до нульового рівня корупції. За результатами досліджень міжнародних організацій, таких як Transparency International, рівень суспільної довіри і поваги до громадських організацій є високим, що є природним результатом успішного функціонування громадянського суспільства.

Абсолютна більшість населення Фінляндії – середній клас. Громадяни країни в усіх сферах життя прагнуть реалізувати принцип егалітарності. Саме людські ресурси допомагають Фінляндії займати найкращі місця в світових рейтингах. За кількістю молодих людей з вищою освітою у віці 25–34 років (35,5%)

Фінляндія поділяє четверте місце з Великою Британією. Вже кілька років підряд авторитетна міжнародна організація Transparency International [3] визнає Фінляндію однією з найменш корумпованих країн світу.

За останні декілька років результати фінської шкільної освіти у міжнародних рейтингах дещо знизилися, причому Фінляндія залишається найкращою серед європейських країн, тоді як результати азійських освітніх систем (Сингапур, Тайвань, Південна Корея, Японія) значним чином зросли і перевищили фінські. Соціальне замовлення фінського суспільства напередодні святкування сторіччя незалежності країни у 2017 році зумовило створення програми HundrED, метою якої є вивчення протягом двох років 100 найкращих освітніх кейсів від 100 світових інтелектуальних лідерів (вчителів, студентів, урядовців) і апробація 100 сміливих освітніх інновацій протягом року у спеціально відібраних 100 фінських школах. Ці нові освітні технології, на переконання команди проекту, будуть здатні сприяти розвитку освіти у наступні 100 років та зберегти лідерські позиції фінської школи. Результати цього грандіозного педагогічного експерименту будуть підсумовані

у вигляді книги та поширені серед світової спільноти. Враховуючи менталітет фінського суспільства, його ставлення до освіти та вже наявні успіхи фінських школярів, можна висловити переконання в успішності заявленого фінськими освітянами експерименту [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, на основі проведеного дослідження маємо підстави говорити, що фінські освітні інновації є органічною складовою фінського мента-

літету. Освітні інновації, зокрема, реалізація проекту HundrED, позитивно сприймаються всіма учасниками освітнього процесу, що є гарантією успіху фінської освітньої системи і в подальшому, залишаючи шкільну освіту країни в центрі уваги світової освітньої спільноти та готуючи успішних працівників для економіки знань. Перспективи дослідження полягають у моніторингу реалізації освітнього проекту HundrED та аналізі його результативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мейжис И. А. Социальная психология общественного развития. К.: Миллениум. 2007. Части 1-2. - 310 с. и 404 с.
2. Bastedo M. Open Systems Theory // Encyclopedia of Educational Leadership and Administration. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2006, P. 712–713.
3. Corruption Perceptions Index 2015. Transparency International. // Retrieved from: https://www.iaca.int/images/news/2016/Corruption_Perceptions_Index_2015_report.pdf
4. Education and Research 2003-2008: Development Plan // Ministry of Education. Helsinki University Press, 2004, 59 p.
5. Faure E. Learning to be. The world of education today and tomorrow // Edgar Faure, Felipe Herrera, Abdul-Razzak Kaddoura, Henry Lopes, Arthur V. Petrovsky, Majid Rahnema, Frederick Champion Ward, Paris: UNESCO, 1972, 313 p.
6. Lunenburg F. Schools as Open Systems // Schooling. 2010. Vol 1., No.1, P.1–5.
7. Sahlberg P. Education policies for raising student learning: the Finnish approach // Pasi Sahlberg . Journal of Education Policy. 2007. Vol. 22, No. 2. P.147–171
8. 100 Finnish innovations. 100 global innovations. 100 visions. // Retrieved from: <https://hundred.fi/en>

REFERENCES

1. Meyzhys I. A. Sotsyalnaya psikhologiya obshchestvennogo razvitiya. K.: Millenium. 2007. Chasti 1-2. 310 s. S 404 s.
2. Bastedo M. Open Systems Theory // Encyclopedia of Educational Leadership and Administration. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2006, P. 712–713.
3. Corruption Perceptions Index 2015. Transparency International. // Retrieved from: https://www.iaca.int/images/news/2016/Corruption_Perceptions_Index_2015_report.pdf
4. Education and Research 2003-2008: Development Plan // Ministry of Education. Helsinki University Press, 2004, 59 p.
5. Faure E. Learning to be. The world of education today and tomorrow // Edgar Faure, Felipe Herrera, Abdul-Razzak Kaddoura, Henry Lopes, Arthur V. Petrovsky, Majid Rahnema, Frederick Champion Ward, Paris: UNESCO, 1972, 313 p.
6. Lunenburg F. Schools as Open Systems // Schooling. 2010. Vol 1., No.1, P.1–5.
7. Sahlberg P. Education policies for raising student learning: the Finnish approach // Pasi Sahlberg . Journal of Education Policy. 2007. Vol. 22, No. 2. P.147–171
8. 100 Finnish innovations. 100 global innovations. 100 visions. // Retrieved from: <https://hundred.fi/en>

Social Background of Finnish Educational Innovations

Butova V.

Abstract. The article represents the social background of the Finnish system of school educational innovations especially the latest project HundrED dedicated to the country's one hundredth anniversary of independence. The project includes one hundred best educational ideas gathered from the influential world personalities and suggested for realizing in different Finnish schools. Further generalizing and presenting the obtained results for the world educational community are expected.

Keywords: Finnish school education, education innovations, social background, educational project HundED.

Социальные основы финских образовательных инноваций

В. А. Бутова

Аннотация. В статье представлены социальные основы образовательных инноваций в финской школьной системе, в частности, текущий проект HundrED, посвященный столетию независимости Финляндии. Проект включает сто лучших образовательных идей от авторитетных мировых личностей, предлагаемых для реализации в различных школах Финляндии и последующего обобщения и обнародования полученных результатов для мировой образовательной общественности.

Ключевые слова: школьное образование Финляндии, образовательные инновации, социальные основы, образовательный проект HundrED.